

Ключевые слова: обыденный уровень сознания, бытие, вековые конфликты, массовое сознание, мифологеми, межкультурное взаимодействие, неорелигии, религиозное сознание, мировоззрение, общественное сознание, структура общественного сознания, традиции.

O. Sidorkina

TRADITIONAL AND MODERN IN THE MASS CONSCIOUSNESS STRUCTURE (IN THE CONTEXT OF INTER-CIVILIZATIONAL CHALLENGES)

Introduction. Mass consciousness has a complex structure that includes stable and dynamic components, different levels, and a certain direction of its development processes. Social practice acquired distinct features of intercultural interaction in the conditions of inter-civilizational challenges. The aggravation of the conflict phases of these processes makes their retrospective analysis relevant, in particular through the concept of age conflict. **The aim** and tasks are an analysis of the structure of modern mass consciousness, and the ratio of different worldview elements in its composition in the context of modern inter-civilizational challenges. Research methods are primarily the dialectical approach in interpreting the interaction of levels and forms of social consciousness, including the relationship between consciousness and being. The dialectical approach was complemented by the civilizational approach, in particular when analyzing issues in the context of age conflicts. **Research results.** The structure of modern mass consciousness is characterized by a certain dynamism and demonstrates a change in the forms of its manifestation. In Ukrainian society, in the structure of the mass everyday consciousness, several components are represented as certain «mental formations». Intercivilizational interaction took on the features of a social conflict as an acute phase of the development of certain age-old conflicts that arose in the past and developed over many decades. **Discussion.** These features of the structure of modern mass social consciousness are due to a number of reasons related to the spread of values of industrial civilization with its secularization, the development of urban structures, scientific and technological progress, and rationalism. At the root of age-old conflicts is the struggle of social systems, in particular, their political systems or ideological doctrines, which is also manifested in the field of international relations. Age conflicts can be of different natures: inter-formational and intra-formational, internal (civil conflicts), and external (interstate). **Conclusion.** The dynamism of the modern mass everyday consciousness is manifested by several components as certain «mental formations» in its structure. The current socio-economic and political situation in Ukrainian society contributes into the activation of various non-traditional religious movements, the formation of ideologemes associated with different value orientations, and acting as the leading ideological dominants of mass consciousness. Familiarization with the historical features of the course of age-old conflicts in the inter-civilizational context shows the relevance of analyzing these issues in order to find ways to peacefully resolve such conflicts, which will be an important step on the way from inter-civilizational confrontation to cooperation between peoples and countries.

Keywords: ordinary level of consciousness, being, age conflicts, mass consciousness, mythologemes, inter-civilizational interaction, neo-religions, religious consciousness, worldview, social consciousness, the structure of massconsciousness, traditions.

УДК 001 [14+17](045)

Н. М. Сухова

ЛЮДИНА В ЧАСИ МІЖЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ

Національний авіаційний університет
n.s.nikas@nau.edu.com;
ORCID: 0000-0002-2422-43970003

Анотація. У статті розглядаються концепції щодо майбутньої долі людства у часи міжцивілізаційних викликів глобалізованого світу. Найбільш адекватною для сьогодення визнається концепція С. Гантінтона. Показано, як розвиток сучасних технологій впливає на різні сфери людського існування. Наголошено, що у ХХІ столітті потужний вплив на трансформаційні процеси в суспільстві і людській свідомості здійснюється через інформаційні війни як компоненти сучасної гібридної війни. А намагання побудувати нову ціннісну систему в умовах цифрової реальності спонукає людство замислитися над тим, до якого образу «Я» ми самі себе відносимо. Оскільки саме цінності, як провідники трансцендентного, задають горизонти належного, надають нам наш власний образ. Показано, як нова цифрова реальність активно втілює свої абсолютні цінності стосовно людини та суспільства, унеможливаючи будь-яку альтернативу. Виявлено, що людина водночас проживає у трьох світах і менше за все сьогодні приділяється уваги внутрішньому світу людини, між тим як увага до світу соціального є значно завищеною, що може призвести до втрати людяності заради ілюзорних цінностей.

Ключові слова: глобалізований світ, гібридні війни, віртуальний простір, цифровізація, цінності, інформаційні технології, освіта.

Вступ

Основні тенденції сучасного світу прямо пов'язані з глобалізаційними процесами, які водночас як ініціюють його розвиток, так і протидіють йому. Перебуваючи на стадії активного вирішення екологічних, політичних, культурологічних та інших суперечностей, людство ХХІ ст. не може лишатися в рамках застарілих форм свого існування. Для обрання найбільш безпечного шляху виходу зі складного становища, в якому ми опинилися сьогодні, сучасній людині необхідно визначитися в своєму розумінні основної характеристики людя-

ності у якісно новому суспільстві, де провідну роль відіграють інформаційні технології та техніка, а також переглянути багато системостворюючих понять та цінностей.

У певні історичні періоди філософи різних світоглядних позицій та течій піднімали проблему духовності й гуманізму людини, щоб, ставши ціннісними нормами життя в різних сферах людського існування, ці поняття сприяли розумінню подальших перспектив для людства. Так і на сьогодні активно розглядається доля людини та

людства в складноорганізованому та швидкоплинному світі.

Мета дослідження

Метою даного дослідження є аналіз нових умов існування людини та людства в добу міжцивілізаційних викликів глобалізованого світу, коли вирують стихійні лиха по всій планеті та спалахують неодинокі військові конфлікти, що переростають у затяжні гібридні війни. Підставою для досягнення мети буде порівняльний аналіз різноманітних поглядів представників різних галузей знання на цю проблему.

Методологія дослідження

Відповідно до визначеної мети дослідження, використано декілька методів і принципів: аналітико-описовий метод, соціокультурний, загально-наукові принципи історизму, єдності історичного та логічного. Компаративний підхід сприяє зіставленню між собою прогнозів та передчуттів науковців щодо нових цінностей і умов існування людини в XXI ст.

Результати

Проблемі існування людства в режимі міжцивілізаційних викликів глобалізованого світу присвячено багато уваги з боку представників різних галузей наукового знання. В наукових осередках активно обговорюються проблеми вирішення протистояння цивілізацій та культур. До прикладу, питання міжцивілізаційного розлому стали актуальними для християнської та мусульманської цивілізації. Також на сьогодні актуальною є проблема подолання військових конфліктів між країнами пострадянського простору: Україною та Росією, Вірменією та Азербайджаном, Таджикистаном та Киргизстаном тощо.

Безліч обговорень проблем невдоволення людством існуючим станом речей у світі викладено на різних платформах Інтернету провідними фахівцями з економіки, військової справи, філософами, політологами, культурологами, психологами, соціологами в рамках конгресів і різноманітних наукових дискусій.

Але слід підкреслити, що ще наприкінці XX ст. виникла низка суспільних та урядових організацій (Римський та Більдерберзький клуби та інш.), в яких проводилися дослідження цивілізаційного розвитку людства та подальших прогнозів його існування на планеті. Саме тоді сформується нові філософські, політологічні, економічні концепції суспільного розвитку з новими нормами та цінностями. Видобуток природних ресурсів, динаміка забруднення навколишнього середовища, індустріалізація, зростання народонаселення, забезпеченість продуктами харчування, капіталовкладення – ці чинники були основою моделювання та прогнозування майбутнього людства. В результаті, дослідниками було зроблено висновок про настання світового колапсу у 2050 році. Причиною цьому вважалось потужне забруднення навколишнього середовища та падіння чисельності населення. Запобіжником цьому запропоновано ідеї «нульового зростання» або контрольованого балансу сил (Медоуз 2022). Так, на початку 80-х років XX ст. на засіданнях Римського Клубу обґрунтовують необхідність політичних змін планетарного масштабу зі створенням глобальних структур управління.

Доповідачами запропоновано створити «світове казначейство», «всесвітню адміністрацію продовольства» і т. ін., що покликане, на думку науковців того часу, забезпечити рівні можливості для всіх країн і людей (теорія «нового гуманізму») відповідно до універсальних гуманістичних цінностей. При цьому політичні, культурні, психологічні межі в життєдіяльності людей і суспільства вважалися вирішальними для визначення напрямів розвитку світової цивілізації. А для цього необхідні перебудова свідомості і впровадження норм поведінки людей та норм державної політики відповідно до нових стандартів гуманізму, інтеграція людства і формування нового співтовариства – глобального етносу з загальними ідеалами, цінностями і цілями, яким потрібно підпорядкувати індивідуальні інтереси окремих країн і народів (Сокол 2022). Згодом, все це буде відображено у прогностичній концепції «кінця історії та останньої людини» Ф. Фукуяма, в якій він наголошує про кінець соціокультурної еволюції людства і формування остаточної форми уряду. При цьому, на думку Ф. Фукуяма, людство просувається до політичного устрою, заснованого на досягненнях західної цивілізації, ринкової економіки і ліберально-демократичної ідеології та споживчої культури (Фукуяма 1992).

Варто підкреслити, що «Захід» як соціокультурне явище, а саме в такій якості він став підґрунтям для тієї економічної системи, з яким його асоціюють, виявився вразливим стосовно наслідків глобалізації не менше, а коли б і не більше, ніж увесь інший світ. Ми цілком погоджуємося з тим, що лібералізм як інтелектуальний, соціальний та політичний проект базується на пріоритеті людської свободи. Однак, аби усвідомити евристичний потенціал ліберальної парадигми, свободу слід витлумачити доволі ширше, ніж просто як «можливість вибору». Тут потрібно врахувати ще й свободу справжньої творчості як здатності творити нові умови культурного за змістом життя. Без розгортання глобалізації у координатах людської свідомості, її значень для людини, цінностей, мотивацій учасники глобальної економіки наражаються на небезпеку деградації та виродження людини.

На початку XXI ст. новим елементом формування нового світового порядку стають так звані гібридні війни з компонентами інформаційних атак за допомогою інформаційних технологій. Як показав досвід сьогодення, такі «інформаційні бомбування» свідомості людей в подальшому призводять до поглиблення соціальної апатії, зміни самоідентифікації, що в результаті робить нестабільною саму державу. Про це свого часу, писав С. Гантінгтон у творі «Зіткнення цивілізацій», акцентуючи увагу на тому, що західний універсалізм є небезпечним для світу і він може призвести до великої міжцивілізаційної війни з негативними наслідками для самого Заходу. С. Гантінгтон акцентував увагу на тому, що в світі етнічних конфліктів і цивілізаційних зіткнень західна віра в універсальність західної культури має три вади: вона є помилковою; вона є аморальною; вона є небезпечною. Хоча, на думку філософа, людську поведінку можна змінити стимулом, примусом або переконанням, яке вимагає від того, хто має владу, економічних, військових, інституційних, демографічних, політичних, технологічних, соціальних та інших

ресурсів (Гантінгтон 2003). Звісно, що такими ресурсами володіють люди найбагатші, а саме тому вони й володіють реальною владою, формують інформаційні потоки та керують ними. Останнім часом гібридні війни відбуваються в мирному житті, а не тільки у військовій справі, коли війна йде за світогляд людей, за їхні думки та душі. Тому концепція С. Гантінгтона сприймається більш реалістичною на сьогодні, в якій стверджується, що після руйнування двополюсного світу на людство чекає загострення суперечностей і достовірне зіткнення цивілізацій, які консолідуються навколо традиційних релігій.

Визначаючи важливість цивілізаційного визначення України, дотримуючись концепції С. Гантінгтона, дослідники Л. Чупрій, І. Богдановський та О. Льовкіна підкреслюють унікальність позиції нашої держави в глобалізованому світі. Вона є своєрідним містком між Заходом і Сходом, простором зустрічі різних культур і цивілізацій. Поліцивілізаційна природа української державності відкриває перед нею унікальні можливості зреалізувати потенціал діалогу культур як для досягнення стабілізації суспільного розвитку, так і для реалізації можливостей відновлення глобальної рівноваги як вирішальної умови виживання людства (Чупрій, Богдановський, Льовкіна 2021).

Поняття «цифрова реальність» визначається багатьма дослідниками як віртуальна, доповнена і змішана реальності та інші імерсивні (ті, що створюють ефект присутності) технології, а також як етап саморозвитку інформаційної реальності, де знакові системи є радикально відмінними від природного та індустріального середовища і трансформують соціум за допомогою комп'ютерних технологій в електронно-цифрове середовище як «третю природу»: сукупність складних, операціонально замкнених інформаційних систем, які поєднані в мережах електронних комунікацій і які функціонують за законами і нормами, що є відмінними від класичних законів і пояснювальних моделей фізики, природознавства та соціології (Подопригора 2018, 7-21). Головною її характеристикою є втілення штучного інтелекту в життя людей, що потягне за собою знищення багатьох професій.

Глобальним трендом світового ринку праці ХХІ ст. виявилася автоматизація професій. З кожним роком він проявиться особливо чітко і буде набирати обертів. Економічно вигідним для роботодавця буде закупити робототехніку, бо роботу потрібне лише електроживлення, на відміну від людини-робітника, яка має душу, відчуває втому та біль, потребує відпочинку і т. д. Тому в цифровому суспільстві у роботодавців найголовніша умова – дешева, а краще безкоштовна, робоча сила. Усі технологічні оновлення, які переживає сучасний світ, населенню повною мірою транслюватися не будуть. Ми не дізнаємося цього від політиків. Вони будуть обходити це питання мовчанням і тільки намагатимуться переконати всіх, що все здійснюється на благо людей, бо в економічному світі така технологія дає значну економічну ефективність, а про добробут

середньостатистичної людини мова не йде. Вона наче загубилася в «хащах» цивілізації.

Запустивши новий цикл свого існування, людство зіткнулося з новими проблемами – мутація вірусів і бактерій викликала нові хвороби, які передбачають перегляду медичного забезпечення та нових протоколів лікування. Розгубленість перед новим викликом з боку природи і суспільства обтяжилася конфліктами, що переростають у повноцінні війни. Ці ситуації ще більше висвітлили актуальні теми людства. І за умов осмислення їхніх причин та наслідків, людство отримало шанс зрозуміти свої помилки та приступити до їхнього виправлення шляхом перезавантаження взаємовідносин і актуалізації найвищих загальнолюдських цінностей. Як швидко це відбудеться – залежить тільки від кожного з нас.

Обговорення

Розглядаючи сучасне західноєвропейське суспільство, в якому цінності «пропущені» через призму ринкових відносин, відомий німецький філософ Ю. Габермас звертає увагу на те, як загальнолюдські цінності поступово підмінялися сурогатними, що й призвело до формування подвійної моралі, всезагального відчуження, фрустрації тощо. Філософ говорить про поступове створення екзистенційного вакууму, в якому відсутня єдність людських душ, спостерігається зменшення потреби в найвищих цінностях, оскільки свої найвищі цінності людина посвідчує не почуттями, а життям духу. Адаже людина, підкреслює Ю. Габермас, природно існує водночас у трьох світах: зовнішньому, соціальному і внутрішньому. Кожен із цих світів наскрізно проходить через її свідомість і займає в житті людини певне місце. Мислитель зазначає, що сьогодні спостерігається процес домінування значущості соціального світу в нашому житті та споживацьке ставлення до світу зовнішнього, а також зменшення значущості світу внутрішнього (Габермас 2002). Саме в цьому Ю. Габермас вбачає згубне подвигництво людства ХХІ століття, яке обрало вектор техногенного розвитку. Його думку підтримують представники різних дослідницьких галузей. У своїх висновках вони говорять, що доля світу все ж таки залежить від питань духовного порядку і пропонують більше уваги приділяти розвитку внутрішнього світу сучасної людини. Свідомий і відповідальний вибір може зробити лише людина на рівні особистості, здатності до вчинку. На рівні індивіда у індивідуальності відповідальність не усвідомлюється повною мірою. Часто-густо вона перекладається на іншого, і людина вдається до виправдання своєї неспроможності на вчинок.

Деякі сторони проблеми стану людини в часи міжцивілізаційних викликів глобалізованого світу зачіпалися Л. Дротянко з позиції ризиків і небезпечного впливу науково-технічного прогресу на життя людства, які часто не можуть передбачити й самі розробники. Вона наголошує, що часто цифрові технології використовуються недобросовісними власниками і користувачами зазначених технологій для отримання особистого зиску за рахунок інших людей. А це, на думку Л. Дротянко, веде до зниження загальнокультурного рівня суспільства (Дротянко 2021, 19).

Українська дослідниця О. Сідоркіна підкреслює все більше проникнення інформаційних технологій у всі сфери життєдіяльності сучасного суспільства і стає однією з головних рушійних сил сучасних соціальних трансформацій. Вона наголошує, що переваги у будь-яких видах діяльності (економіка, політика, освіта, побутова сфера тощо) отримують ті люди, які володіють необхідними навичками роботи з інформацією та інформаційно-комунікаційними технологіями. Також дослідниця зазначає небезпеку маніпулювання свідомістю людини та викривлення традиційних ціннісних орієнтирів, розмивання межі між природним і штучно створеним, живим і неживим, викликаючи трансформацію системи традиційних культурних цінностей і установок (Сідоркіна 2020, 54-55).

Про роль прикладної етики для людини XXI століття писала Л. Комісар. У своїх розвідках вона доходить висновку про необхідність «ревізії і перевідкриття на онтологічному рівні ціннісних орієнтирів, дієвих для сучасної людини, які оприявнилися через аналіз екодискурсу в перспективі парадигм автентичності і «реальної віртуальності» (Комісар 2022, 45). Дослідниця підкреслює, що сучасна етико-культурологічна проблематика екстраполюється у сферу соціальної філософії, а універсальні ціннісні настанови сучасного людства формуються саме у прикладній (зокрема в екологічній) етиці. Тому виникла необхідність ввести етику всередину господарських процесів, змінити свідомість людей, завдяки чому згубна для духу і небезпечна для екології тенденція, можливо буде призупинена (Там само).

І. Литовченко та Н. Ткачук розглянули роль інформатизації освіти в умовах глобалізації суспільства. Вони акцентують увагу на природності поширення і впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній діяльності, що дозволяють на практичному рівні реалізувати ідею загальної і рівної доступності освіти, що передбачає інформаційну культуру та грамотність, просторове і часове стирання кордонів, запобігання перешкодам, які пов'язані із соціокультурними, статусно-економічними та іншими відмінностями учасників освітнього процесу, а також сприяють підвищенню рівня освітньої мобільності, формуванню інклюзивного суспільства і адаптації системи освіти різних країн до реалій та потреб інформаційного суспільства (Литовченко, Ткачук 2021, 53). Ця тематика на сьогодні є актуальною, бо питання підготовки молодого покоління до життя у складних умовах техногенного світу та проблеми збереження людяності в людині є запорукою збереження планети і різних форм життя на ній.

Висновки

Серед цілої палітри прогнозів існування людства у часи міжцивілізаційних викликів найбільш адекватною, як уже це зазначалося вище, виявилася концепція С. Гантінгтона. Сьогодні ми є свідками зміни балансу сил між цивілізаціями, що вже призвело до зміни життєвого простору кожної людини у такий спосіб, що належність до певної групи країн або цивілізації стало проблемою особистого вибору і психологічною необхідністю, яка впливає на поглиблення культурно-

ідентичних розбіжностей, різних рівнів соціального забезпечення, майнової диференціації країн і населення світу посилення нерівномірності економічного розвитку тощо. Тому, сприймаючи мужньо всі виклики часу, нам доведеться змінити своє ставлення до світу, щоб гармонійно співіснувати з природою та Всесвітом.

Констатуючи наявність глобальних проблем у сучасному світі, більшість дослідників повертається до проблеми багатовимірності людини. Ця проблема тісно переплітається з проблемою реформування освітнього процесу і на сьогодні, маючи потужний досвід із цього питання, можна проводити дискусії не тільки на теоретичному рівні, а й доводити дослідно ілюзорність деяких невдалих форм виховання та підготовки людини до життя в умовах швидкоплинного сучасного світу. Приступаючи до вирішення глобальних проблем, ми усвідомлюємо парадокс своєї ситуації, яка полягає в тому, щоб знову прийти від тремтіння до втраченого благоговіння, і, почавши від негативного (жаху футурологічних перспектив), заново досягти уявлюваної нами позитивності.

Список літератури

1. Fukuyama F. *The End of History and The Last*. Free Press. 1992.
2. Горбатенко В. Римський клуб і організація трансдисциплінарних проектів з довгострокового прогнозування глобальних проблем. *Політичний менеджмент*. 2012. № 3. С. 52-64. <https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/>.
3. Дротянко Л. Г. Цифровий вимір сучасного етапу цивілізаційного розвитку соціуму. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць*. № (1) 33. К.: НАУ, 2021. С. 16-20.
4. Комісар Л. П. Автентичність і екологія як аксіологічні тренди постпандемічного світу, або пере перевідкриваючи «словник цифрової епохи». *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць*. № (1) 35. К.: НАУ, 2022. С. 45-48.
5. Литовченко І. В., Ткачук Н. Г. Інформатизація освіти в умовах глобалізації суспільства як об'єкта соціально-філософського аналізу. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць*. № (1) 33. К.: НАУ, 2021. С. 51-54.
6. Медоуз Д. *Пределы роста*. 30 лет спустя /перевод с англ. М.: Академкнига, 2007. 342 с.
7. Подопригора А. В. Число и цифра: пифагорейская традиция и метафизика цифровой реальности. *Научный ежегодник Института философии Уральского отделения Т.18*. вып. 3. РАН, 2018. С.7-21.
8. Сідоркіна О. М. Людина і природа у феномені робінзонади. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць*. № (2) 32. К.: НАУ, 2020. С. 51-56.
9. Сокол К. Доповіді Римського клубу про перспективи виживання людства в умовах глобалізації. <https://repo.knmtu.edu.ua>
10. Хабермас Ю. *Будущее человеческой природы*. М.: Изд-во «Весь Мир», 2002. 144 с.
11. Хантингтон С. *Столкновение цивилизаций и преобразование мирового порядка*: монографія / пер. с англ. Т. Велимеев, Ю. Новиков. М.: ООО Изд-во АСТ, 2003. 603 с.
12. Чупрій Л. В., Богдановський І. В., Льовкіна О. Г. Цивілізаційна роль України В сучасному глобалізованому світі. *Регіональні студії*. № 24. 2021. С.170-175.

References

1. Chuprii, Leonid, Bohdanovskyi, Ihor and Oleksandra Lovkina. 2021. "Tsyvilizatsiina rol Ukrainy V suchasnomu hlobalizovanomu sviti" ["The civilizational role of Ukraine in the modern globalized world"]. *Rehionalni studii, Regional studios* 24 : 170-175.

2. Drotianko, Liubov. 2021. "Tsyfrovyi vymir suchasnoho etapu tsyvilizatsiynoho rozvytku sotsiumu" ["Digital measurement of the modern stage of civilization and social development"]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiynoho universytetu. Seriya: Filosofiia. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Cultural Studies 1 (33)* : 16-20.

3. Fukuyama, Francis. 1992. *The End of History and the Last Man*. Free Press.

4. Horbatenko, Volodymyr. 2012. "Rymskyi klub i orhanizatsiia transdystyplinarnykh proektiv z dovhostrokovoho prohnuzuvannia hlobalnykh problem" ["The Club of Rome and the organization of transdisciplinary projects on long-term forecasting of global problems"]. *Politychnyy menedzhment, Political management 3* : 52-64. <https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/>.

5. Khabermas, Yurhen. 2002. *Budushchee chelovecheskoy pryrody* [The future of human nature]. Moscow: Yzd-vo "Ves Myr".

6. Khantinton, Samuel. 2003. *Stolknovenye tsyvylyzatsyy y preobrazovanye myrovoho porjadku* [The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order]. Moscow : Yzd-vo "Ves Myr".

7. Komisar, Liudmyla. 2022. "Avtentychnist i ekolohiia yak aksiolohichni trendy postpandemichnoho svitu, abo perevidkryvaiuchy "slovnnyk tsyvrovoi epokhy" ["Authenticity and ecology as axiological trends of the post-pandemic world, or rediscovering the "dictionary of the digital age"]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiynoho universytetu. Seriya: Filosofiia. Kulturolohiia, Proceedings of*

the National Aviation University. Series: Philosophy. Cultural Studies 1 (35) : 45-48.

8. Lytovchenko, Iryna and Nataliia Tkachuk. 2021. "Informatyzatsiia osvity v umovakh hlobalizatsii suspilstva yak obiekta sotsialno-filosofskoho analizu" ["Informatization of education in the conditions of globalization of society as an object of socio-philosophical analysis"]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiynoho universytetu. Seriya: Filosofiia. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Cultural Studies 1 (33)* : 51-54.

9. Medouz, Dennis. 2007. *Predely rosta. 30 let spustya* [Limits to growth. 30 years later]. Moscow : Akademknyha.

10. Podoprigora Aleksandr. 2018. "Chislo i tsifra: pifagoreyskaya traditsiya i metafizika tsyvrovoy realnosti" ["Number and figure: the Pythagorean tradition and the metaphysics of digital reality"]. *Nauchnyy ezhegodnik Instituta filosofii Uralskogo otdeleniya RAN, Scientific Yearbook of the Institute of Philosophy, Ural Branch of the Russian Academy of Sciences 3* : 7-21.

11. Sidorkina, Olena. 2020. "Lyudyna i pryroda u fenomeny robinzonady" ["Man and nature in the Robinsonade phenomenon"]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiynoho universytetu. Seriya: Filosofiia. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series : Philosophy. Cultural Studies 2 (32)* : 51-56.

12. Sokol, Kostiantyn. 2016. "Dopovidi Rymskoho klubu pro perspektyvy vyzhvannia liudstva v umovakh hlobalizatsii" ["Reports of the Club of Rome on the prospects for the survival of humanity in the conditions of globalization"]. <https://repo.knmu.edu.ua>.

Н. Н. Сухова

ЧЕЛОВЕК В ПЕРИОД МЕЖЦИВИЛИЗАЦИОННЫХ ВЫЗОВОВ ГЛОБАЛИЗОВАННОГО МИРА

Аннотация. В статье рассматриваются концепции относительно судеб человечества в период межцивилизационных вызовов глобализованного мира. Наиболее адекватной для сегодняшнего времени явилась концепция С. Хантингтона. Показано, как развитие современных технологий оказывает влияние на разные сферы человеческого существования. Делается акцент на том, что в XXI веке очень сильно влияют на трансформационные процессы в обществе и человеческом сознании оказываются посредством информационных войн как компонент современной формы гибридной войны. А стремление построить новую ценностную систему в условиях цифровой реальности стимулирует человечество задуматься над тем, к какому образу Я мы себя можем отнести. Поскольку именно ценности, как проводники трансцендентного, задают горизонты должного, предоставляют нам наш собственный образ. Показано, как новая цифровая реальность активно внедряет свои абсолютные ценности относительно человека и общества, делая невозможной любую альтернативу. Установлено, что человек одновременно проживает в трёх мирах и менее всего сегодня уделяется внимания внутреннему миру человека. А вот к миру социальному внимание очень пристальное. Это может привести к потере человечности ради иллюзорных ценностей новой эпохи.

Ключевые слова: глобализованный мир, гибридные войны, виртуальное пространство, цифровизация, ценности, информационные технологии, образование.

N. Sukhova

MAN IN THE TIME OF INTER-CIVILIZATIONAL CHALLENGES OF THE GLOBALIZED WORLD

Introduction. The main trends of the modern world are connected with globalization processes, which both initiate its development and oppose it. Being at the stage of overcoming the ecological, political, cultural, and other contradictions, the humanity of the 21st c. cannot remain within the framework of past forms of existence. **The aim** of this study is to analyze the new conditions of living for man and humanity in the era of inter-civilizational challenges of the globalized world. **Research methods** and principles are reused: analytical-descriptive method, socio-cultural, general-scientific principles of historicism, and unity of historical and logical methods. The comparative approach helps to compare the predictions of scientists regarding the new values and conditions of human existence in the 21st century. **Research results.** At the end of the 20th century, a number of organizations emerged (Clubs of Rome and Bilderberg, etc.), in which research on the civilizational development of mankind and further forecasts of its existence are conducted. The researchers concluded that a global collapse will occur in 2050. The idea of "zero growth" or a controlled balance of power has been proposed (Meadows, 2022). To come that true, the restructuring of consciousness, the introduction of norms of human behavior and norms of state policy in accordance with new humanistic standards, the integration of humanity, and the formation of a global ethnos with common ideals, values, and goals are needed. S. Huntington's concept of the clash of civilizations, which consolidates around traditional religions, is relevant today. Determining the importance of the civilizational definition of Ukraine, following the concept of S. Huntington, the uniqueness of the position of our state to restore the global balance in the globalized world is emphasized. The global trend in the world labor market of the 21st c. is the automation of professions. The confusion in the face of a new challenge is aggravated by conflicts that turned into full-fledged wars. **Discussion.** The problem of human perspectives during the inter-civilizational challenges of the globalized world was considered by Yu. Habermas, L. Drotianko, O. Sidorkina, L. Komisar, I. Lytovchenko, N. Tkachuk, L. Chuppiy, I. Bohdanovskiy, O. Lyovkina and many others. **Conclusions.** S. Huntington's concept stands out among the predictions of the existence of humanity in times of inter-civilizational challenges. Changes in the balance of civilizations' power have led to a change in the living space of each person in such a way that belonging to a certain group of countries or civilizations has become a problem of personal choice and a psychological necessity that affects the deepening of cultural identity differences, the property differentiation of countries and the world's population, and the strengthening of the unevenness of economic development, etc. Therefore, most researchers return to the problem of the multidimensionality of man. This problem is closely intertwined with the problem of reforming the educational process, proving the illusory nature of some unsuccessful forms of education and preparing a person for life in the fast-moving modern world. To solve global problems, one should be aware of the paradox of the human situation, to come from trembling to lost awe, and, starting from the negative (horror of futuristic perspectives), again to reach the positivity we imagine.

Keywords: globalized world, hybrid wars, virtual space, digitalization, values, information technologies, education.